

MATERIÁLY

OSUD MAJETKU IBM V ČESKOSLOVENSKU V ROKOCH 1951 – 1961

SLAVOMÍR MICHÁLEK

MICHÁLEK, Slavomír. The Fate of the Property of IBM in Czechoslovakia in the Period 1951-1961. *Historický časopis*, 2012, 60, 4, pp. 701-718, Bratislava.

The question of the imposition of state administration on the property of IBM in Czechoslovakia in September 1952 is one of the still un-researched problems of Czechoslovak – American relations in the period after the communists seized power in Prague. It was retaliation for the blocking of a Czechoslovak rolling mill in the USA and against the American suspension of most favoured national status for Czechoslovakia in the framework of GATT at the beginning of the 1950s. For decades, this retaliatory measure was part of a package of open economic and financial questions in Czechoslovak – American bilateral relations. In this package of open bilateral questions, the most important were: on the American side compensation for nationalized property in Czechoslovakia, and on the Czechoslovak side the return of 18.4 tons of monetary gold. Other questions, including state control of the property of IBM, were secondary and did not represent neuralgic points in relations between the Soviet satellite and Atlantic superpower. Talks continued for decades, although interrupted by periods of “silence”. The USA and Czechoslovakia reached a final agreement only on 29 January 1982.

Property of IBM. Punched card machines. Multipliers. State administration. Open financial questions. USA. Czechoslovakia. Monetary gold. Rolling mill. Compensation for nationalized property. Most favoured nation.

Medzi dosiaľ neskúmané problémy československo-amerických vzťahov po pražskom komunistickom prevrate patrí otázka uvalenia národnej správy na majetok IBM v Československu v septembri 1952. Išlo o odvetný krok proti zablokovaniu československej valcovne v USA a proti americkému suspendovaniu doložky najvyšších výhod pre ČSR v rámci GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) na začiatku 50. rokov. Toto reťorzne opatrenie sa tak stalo na desaťročia súčasťou „balíka“ otvorených hospodárskych a finančných otázok dvojstranných československo-amerických vzťahov.

Československý „príbeh“ newyorskej firmy *International Business Machines Corporation*, ktorá bola súčasťou Morganovho koncernu, sa začal v roku 1927, keď v Prahe založila firmu, zapísanú 13. januára 1928 v československom obchodnom registri pod názvom *International Business Machines, obchod s komerčnými strojmi, spoločnosť s r.o.* Počas okupácie bola táto firma ako nepriateľský majetok spravovaná núteným správcom a 12. augusta 1941 premenovaná na *Elektrické účtovacie a štatistické stroje, spoločnosť s r.o.* Po oslobodení v roku 1945 bola rozhodnutím primátora hlavného mesta Prahy 28. júna 1945 (č. 1809/45 Pres.) zriadená v podniku národná správa. Za národného správcu bol ustanovený úradník spoločnosti Arnošt Dudárek. Uvedený právny stav „československej“ IBM sa však v krátkej dobe zmenil. V zmysle nového výmeru pražského